

Nr 174.

Av herr **Nilsson, Nils Anton**, om rätt för skoldistrikt att anordna den allmänna fortsättningsskolan såsom ettårig.

Fortsättningsskolan av 1918 års typ — hur gagnelig den än i vissa hänseenden och på vissa orter, särskilt i städerna, kan vara — har dock, åtminstone vad landsbygden beträffar, icke visat sig motsvara de förväntningar, som knötos vid densamma. Såsom bestämda olägenheter kan angivas, att kursens utsträckning över en tidrymd av två år i många fall utgör ett onödigt och opåkallat hinder mot lärjungarnas övergång i rätt tid till det praktiska livet, samt att undervisningen alltför ofta genom bristen på kompetenta lärare blir för litet givande, så att vinsten av kursen icke motsvarar den uppoffring av tid och eljest påräknelig arbetsförtjänst, som det tvååriga bevisandet av fortsättningsskolan medför.

Dessa olägenheter framträda mindre starkt i städer och stadsliknande samhällen, där skolgången lättare kan förenas med en ej alltför krävande arbetsanställning och där för yrkesundervisningen i regeln kan påräknas mera kompetenta lärarekrafter. Men desto mera göra sig olägenheterna gällande på landsbygden. Skolan är också uppenbarligen avsedd närmast för städer och stadsliknande samhällen, och mindre uppmärksamhet har ägnats åt dess anpassande efter landsbygdens säregna förhållanden.

Fortsättningsskolan har ett dubbelt ändamål, nämligen dels att meddela ökade kunskaper och färdigheter och dels att inverka uppfostrande och karaktärsdanande. Med anledning av ett vid 1924 års riksdag väckt förslag om inskränkning i vissa fall av fortsättningsskolekursen till ettårig har skolöverstyrelsen i ett vid andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 7 fogat yttrande av den 7 mars 1924 uttalat, att »mot ett förläggande av hela fortsättningsskolekursen med en omfattning av minst 360 timmar till ett enda läsår synes visserligen intet vara att invända, om hänsyn toges endast till skolans uppgift att meddela kunskaper, men påtagligt är, att skolans fostrande verksamhet måste i väsentlig grad försvagas därav, att lärjungarna ett år tidigare undandragas dess inflytande».

Ur skolteknisk synpunkt bör sålunda intet hinder möta mot att kursen göres ettårig. Och vad skolans karaktärsdanande verksamhet beträffar kan överstyrelsens uttalande hava sitt berättigande, när det gäller städerna och

de stadslignande samhällena, med dessas många frestelser; men för landsbygdens del torde ett kvarhållande av lärjungarna andra året i fortsättningsskolan icke kunna anses påkallat endast av denna anledning, helst som ju fortsättningsskolan med tvåårig kurs endast pågår en kortare del av året eller dagen och barnen under den övriga tiden lämnas alldeles åt sig själva. Inskränktes däremot kursen på landet till ettårig, få barnen under fortsättningsskoleåret en mera samlad och effektiv påverkan från skolans sida; och när de sedan komma ut i tjänst, hava de i regel förmånen av ett karaktärsdanande inflytande i de hem, där de bliva anställda, som i de flesta fall nog icke är sämre än det de kunnat röna i skolan under de korta tider, de eljest andra fortsättningsskoleåret skolat bevista densamma.

Att det karaktärsdanande syftet icke är det enda och knappast det huvudsakliga skälet för fortsättningsskolans anordnande såsom tvåårig, framgår för övrigt av fortsättningen av skolöverstyrelsens nämnda yttrande. Där säges nämligen: »Enligt ovannämnda 1918 års riksdags beslut skall fortsättningsskolan, på samma gång den tjänar sina ovan angivna huvudsyften, ingå såsom ett första led i ett helt system av praktiska ungdomsskolor så uppbyggt, att varje skolform i regeln skall utgöra grundval för en efterföljande. Ovanpå den obligatoriska folkskolan skall enligt detta system följa obligatorisk fortsättningsskola, och denna skall i sin ordning bilda grundval för lärlingsskolor, yrkesskolor samt en del andra lägre fackbildande skolor. Vid planläggningen av den nya fortsättningsskolan bör därför beaktas, att den efterföljande lärlingsskolan har att bygga sin undervisning på den grund av kunskaper och färdigheter, som lärjungarna vid avgången från fortsättningsskolan besitta. Blir denna grund allt för svag och bristfällig, berövar man därmed de lärjungar, vilka sedermera övergå till lärlingsskola, möjlighet att med framgång kunna deltaga i och tillgodogöra sig denna skolas undervisning, till skada både för lärjungarna själva och för lärlingsskolans arbete i det hela, som därigenom löper fara att förryckas och hämmas. Det är därför av vikt, att fortsättningsskolan icke genom inskränkning av dess fastställda undervisningstid eller genom andra anordningar så försvagas, att den sättes ur stånd att bibringa lärjungarna den fasta och säkra grund, som utgör den nödvändiga förutsättningen för deras fortsatta utbildning.»

Det av skolöverstyrelsen sålunda angivna skälet för fortsättningsskolans anordnande såsom tvåårig intager nog ej den undanskjutna ställning i förhållande till de först angivna skälen, som skolöverstyrelsen velat göra gällande. Må vara, att vid fortsättningsskoletankens framförande 1918 skälen grupperats på detta sätt; men i verkligheten måste ett skäl, som så starkt framgår ur fortsättningsskolans plats i själva skolsystemet, tillmätas stor betydelse. Men detta skäl gäller icke fortsättningsskolan på landsbygden på samma sätt som det kan gälla fortsättningsskolan i städerna. På landsbygden finnas i regeln icke dessa lärlingsskolor, yrkesskolor och övriga fackbildande skolor, för vilka den tvååriga fortsättningsskolan skall vara det när-

maste underlaget. Hela det åskådningssätt, som i skolöverstyrelsens uttalande härutinnan tagit sig uttryck, visar med all önskvärd tydlighet, att fortsättningsskolan, såsom den nu är anordnad, i främsta rummet avsetts för städerna och därmed likställda samhällen och att behörig hänsyn icke tagits till landsbygdens särskilda förhållanden.

Det är ju möjligt, att den *yrkesbestämda fortsättningsskolan*, såsom grundval för lärlings- och yrkesskolor, kan vara i behov av en längre utsträckt kurs för befästande av de kunskaper och färdigheter, som sedermera i fackskolorna skola vidare utbildas, ehuru väl skolöverstyrelsen, såsom av dess yttrande framgår, ur sådan synpunkt icke har någon invändning att framställa emot kursens begränsning till ett år. Men vad den *allmänna fortsättningsskolan* beträffar föreligger intet sådant skäl för dess utsträckning till två år. Skulle den i något fall komma till användning såsom grundval för fackskola, kan kursen frivilligt utsträckas till tvåårig; men att stadga detta såsom regel för den allmänna fortsättningsskolan synes opåkallat och ägnat att i hög grad göra fortsättningsskolan impopulär.

Då sålunda överstyrelsen själv medgivit, att med hänsyn till kunskapsmeddelelsen intet är att invända mot fortsättningsskolekursens förläggande till ett år, då beträffande den allmänna fortsättningsskolan något behov att ändock utsträcka kursen till två år med hänsyn till fortsatt undervisning i lärlings- och yrkesskolor i regeln icke förefinnes; och då den karaktärsdanande fostran, fortsättningsskolan avser att meddela, synes kunna bli va väl så effektiv, om kursen samlas till ett läsår med tätare skolgång och sålunda ett mera stadigvarande och koncentrerat aktgivande på lärjungarna än om kursen utbreddes över två år med glesare skolbesök och långa tider av frånvaro från skolan, samt därtill kommer att, särskilt på landsbygden, en sund karaktärsdanande fostran i regeln står de unga till buds i hemmen och å de platser, där de i allmänhet efter slutad skolgång finna arbete, synes med skäl kunna påfordras, att den allmänna fortsättningsskolan må kunna anordnas såsom ettårig, där ej vederbörande skoldistrikt självt önskar den tvåårig.

Genomförandet härav skulle väsentligen underlättas, om undervisningstiden för den ettåriga kursen kunde något begränsas. Av den tvååriga fortsättningsskolans 12 läsveckor skulle säkerligen 4 veckor utan olägenhet kunna inbesparas, då genom kursens sammanträngande inom loppet av ett år behovet av tid för repetitioner givetvis i avsevärd grad minskas. Man skulle sålunda kunna stanna exempelvis vid en undervisningstid av 8 veckor med en lästid av 6 dagar i veckan och 5 timmar varje dag, eller alltså tillhoppa 240 timmar.

Med hänsyn till den betydande ledighet från folkskolans arbete, som folkskollärarna genom de långa ferierna åtnjuta, skulle det säkerligen icke möta några svårigheter att inpassa denna tid i ledigheten mellan skolterminerna.

På grund av vad sålunda anförts, hemställes vördsamt,

att riksdagen i samband med beviljande av anslag till fortsättningsskolan ville hos Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring av bestämmelserna rörande fortsättningsskoleväsendet, att den *allmänna fortsättningsskolan* må kunna, där vederbörande skoldistrikt så beslutar, anordnas såsom ettårig.

Stockholm i januari 1926.

Nils Ant. Nilsson.
